

Юлія Валеріївна Балашова,

кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

ЦІННІСНО-СВІТОГЛЯДНІ НАСТАНОВИ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА

Актуалізовано проблему ціннісно-світоглядних настанов сучасного українського студентства. Відображено результати анкетування, інтерв'ю та співбесід, що були здійснені впродовж вересня-грудня 2012 року серед студентської молоді у Національній академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Окреслено ціннісні орієнтації студентства, визначено ієрархію цінностей та пріоритети студентської молоді, що підтверджено статистичним матеріалом.

Ключові слова: цінності, світогляд, студентська молодь.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Студентська молодь завжди була активною, перспективною, а водночас ризикованою частиною суспільства. Адже молода людина гостро переживає внутрішні конфлікти, шукає ідеал, прагне до реалізації свого потенціалу, є вразливою щодо впливу з боку соціуму, шукає відповіді на найважливіші питання щодо віросповідання, забезпечення сімейного благополуччя, професійного самовизначення, кар'єрного успіху.

Сучасний період характеризується деідеологізацією суспільства, переосмисленням та зміною системи цінностей, у тому числі цінностей освіти, і визначається вченими як “аксіологічна революція”. Соціально-економічні реформи, бурхливий темп життя, економічна криза, перехід до ринкової економіки зруйнували “старі” цінності й актуалізували “нові” [3, с. 201]. Отже, українське суспільство переживає непрості часи. Економічні шоки, соціальні і політичні потрясіння, кризові явища, а разом із тим, розбудову та оновлення.

На запитання: “Чи задоволені Ви тим, що даєте суспільству і що суспільство дає Вам?” – українці відповідають зазвичай негативно [4, с. 9]. За словами заступника директора з науки Інституту соціології НАН України доктора філософських наук, професора Євгена Головахи: “Молоде покоління – продукт своєї сім’ї. І якщо ви багато років спостерігаєте деморалізацію дорослих, то як ви можете бути іншим? Тільки для дорослих це – шок, а для вас – уже природний стан. Проте, уже наступне покоління меншою мірою відчуватиме деморалізованість” [4, с. 9]. Отже, цінності відіграють виключно важливу роль в усіх сферах суспільного життя, а в умовах трансформації суспільства ціннісно-світоглядні настанови здатні вплинути на стратегічні пріоритети розвитку, обмежити або розширити горизонт суспільного поступу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Проблеми духовності, цінностей та світогляду школярів і студентської молоді відображено в дослідженнях багатьох науковців, зокрема, І. Беха, В. Болгаріної, В. Вашкевича, В. Глазиріної, І. Зязюна, В. Костіва, А. Марушкевич, Г. Тарасової, Р. Скульського, О. Сухомлинської та інших. У контексті нашого дослідження інтерес становили також праці щодо формування естетичного світогляду молоді (В. Бутенко), формування морально-етичної культури майбутнього фахівця (В. Діуліна), змісту індикаторів духовності людини (О. Киричук), розвитку індивідуальності студента (О. Заболотська), аксіопсихології особистості (З. Карпенко).

Разом із тим дослідження ціннісно-світоглядних настанов сучасного українського студентства актуалізують соціокультурні, політико-адміністративні й економічні перетворення, які свідчать про важливість застосування цих індикаторів суспільного благополуччя.

Метою статті є висвітлення ціннісно-світоглядних настанов сучасного українського студентства.

Якою є українська студентська молодь? Які її орієнтири? Які її цілі?

Метою нашого дослідження є пошук відповідей на ці запитання. У статті відображено результати анкетування, інтерв'ю і співбесід, що були здійснені впродовж вересня-грудня 2012 року серед студентської молоді у Національній академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (далі – НАДПСУ).

Виклад основного матеріалу дослідження.

Велика увага проблемам молоді приділяється серед наукового загалу, зокрема Хмельниччини. Приміром, Хмельницький національний університет здійснює організацію та проведення щорічної Міжнародної науково-практичної конференції “Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи”, Хмельницький інститут соціальних технологій Відкритого міжнародного університету розвитку людини “Україна” – щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих учених “Сучасне українське студентство: проблеми та ціннісні орієнтації”. Серед проблем, які молоді вчені пропонують для обговорення: соціалізація особистості, особливості вияву альтруїзму-егоїзму молоді, розвиток професійно-важливих якостей, професійне самовизначення, становлення життєвого шляху особистості. Отже, українська студентська молодь не байдужа, прагне до активної участі у суспільному житті.

У статті доктора філософських наук, академіка Української академії наук, професора кафедри управління та євроінтеграції Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова Віктора Вашкевича “Ціннісно-світоглядні настанови молоді в умовах соціально-історичних трансформацій” розглядаються ціннісно-світоглядні настанови молоді. Автор зазначає, що у сучасному складному світі світовідчуття і настрої студентської молоді є неоднозначними [1, с. 176]. Духовний світ сучасної молоді – це світ суперечливої єдності класичного, традиційно народного, модерного та постмодерного відтворення світу, сонм почуттів і переживань, раціонального та ірраціонального мислення, суперечливих оцінок минулого і творчих пошуків, спрямованих у майбутнє [1, с. 171]. Отже, молодь перебуває на такому етапі життєвого циклу, якому притаманні певні соціально-психологічні особливості.

У 1905 році Іван Франко звертався до молоді зі сторінок “Літературно-наукового вісника”: “...всесвітня історія не історія героїв, а історія масових рухів і перемін; а ми ж кожний особисто хіба не частина тої маси, яка сими подіями покликана до руху та переміни? Чи подумали Ви над сим, куди можуть понести нас ті рухи, якою луною в особистім житті кожного із нас можуть відбитися ті переміни і які обов’язки на кожного з нас накладає теперішня хвиля?” [2, с. 568]. Автор “Одвертого листа...” був переконаний, що тільки нове покоління є рушійною силою оновлення української громади.

Широке коло дослідників вивчає те, яким має бути майбутній фахівець. Приміром, менеджер, філолог, юрист. Проте бракує уваги до студентства, яким воно є насправді. Особливий інтерес викликають дослідження, у яких здійснено спробу ґрунтовного аналізу пріоритетів та ціннісно-світоглядних настанов студентської молоді.

Фото студентів-учасників опитування

Студентська молодь із великою зацікавленістю поставилася до пропозиції щодо створення спільними зусиллями “портрета сучасного студента”. Адже це необхідно самим учасникам дослідження не меншою мірою ніж науково-педагогічному складу вищого навчального закладу. Результати було отримано несподівані та цікаві. Приміром, відповідь у віршованій формі “Ієрархія цінностей”:

На первом месте у меня – любовь, живущая внутри;
Втором по важности – семья, а счастье это цифра три.
Четвертым назову успех и в жизни, и во всех делах;

Пятерка – оживленный смех..., шестые для меня друзья.
Здоровье – это цифра семь, а восемь – чистота души,
которой не хватает всем. Девятка, видимо, стихи.
А на десятую ступень я возложу возможность жить,
меняться каждый день, ну и конечно же любить!

Студенти виявили також і високі морально-вольові якості, про свідчить приміром ця “Ієрархія цінностей”: перше – здоров’я близьких та рідних; друге – благополуччя і злагода в сім’ї; третє – вірні друзі, які можуть виручити в будь-який момент і такого ж очікують від мене; четверте – чесність людей; п’яте – кохання; шосте – небайдужі люди; сьоме – гарний настрій; восьме – пишаюсь тим, що я українка; дев’яте – освіченість людей; десяте – здатність задовольняти духовні та матеріальні потреби.

Фото студентів-учасників опитування

Студентство оптимістично налаштоване і з надією дивиться у майбуття: перше – самореалізація; друге – свобода; третє – можливість подорожувати; четверте – високий рівень життя; п’яте – розвиток; шосте – свобода від матеріального; сьоме – тварини; восьме – творчість; дев’яте – легкість буття; десяте – культура. Або приміром ось така “Ієрархія цінностей студента”: перше – здоров’я; друге – братерство; третє – сім’я; четверте – кар’єра; п’яте – весілля; шосте – гарне авто; сьоме – гарна жінка; восьме – гарний будинок; дев’яте – діти-близнюки; десяте – мир в усьому світі.

Статистика “Ієрархії цінностей” для всіх учасників дослідження виявилася такою: здоров’я на першому місці – 43,2 % від загальної кількості

опитаних; сім'я – 24,3 %; життя – 10,9 %; любов – 5,4 %; освіта – 5,4 %; батьки – 2,7 %; кар'єра – 2,7 %; самореалізація – 2,7 %; незалежність – 2,7 %. Отже, найціннішими для сучасного студентства є здоров'я, сім'я та життя. Це вказує на прагнення вести здоровий спосіб життя, наявність сімейних традицій, люблячих батьків, міцні родинні зв'язки і звичайне життєлюбство.

Студенти характеризують свою майбутню сім'ю таким чином: “Свою сім'ю я уявляю великою, дружньою та щирою. Члени сім'ї повинні, в першу чергу, поважати один одного, підтримувати в важких ситуаціях і ділити радості життя”. “Я мрію, – ділитися один з авторів, – щоб моя майбутня сім'я була побудована на довірі та повазі, щоб в ній панував мир, злагода і кохання. Бажаю, щоб майбутня робота не забирала багато часу та не заважала більше проводити часу зі своєю родиною. Також бажаю, щоб ми достатньо заробляли, щоб бути в змозі утримувати себе, дітей і батьків”. “Сподіваюсь, що в майбутньому в мене буде велика сім'я, – планує один з авторів, – головне, щоб в сім'ї панувало щастя, взаєморозуміння та повага”.

За словами студентки 433 навчальної групи НАДПСУ Оксани Злочевської: “Какими бы мы не казались независимыми и даже равнодушными, есть что-то, что мы ценим, любим и боимся потерять. Я была крайне удивлена, когда в разговоре со своими сверстниками оказалось, что вопреки всякому общественному мнению для них важнее всего родители и будущая семья. Важно оправдать ожидания отца и матери, стать прекрасным супругом и достойным родителем”.

Фото Оксани Злочевської

Оксана стверджує:

“Нет, не нужны мне слава, деньги,
не это ценность для меня.
а чтоб была любовь и дети –
моя счастливая семья”.

Тобто “портрет сучасного студента” маємо право малювати фарбами теплих тонів. Сучасний студент – особа оптимістично налаштована.

Сім'я на другому місці – 37,8 % від загальної кількості опитаних; здоров'я – 18,9 %; кохання – 13,5 %; кар'єра – 8,2 %; друзі – 2,7 %; віра – 2,7 %; справедливість – 2,7 %; життя – 2,7 %; щастя – 2,7 %; свобода – 2,7 %; знання – 2,7 %; братерство – 2,7 %. Отже, для студента поряд із здоров'ям, сім'єю важливе місце посідають кохання і кар'єра.

Олександра Вакух, студентка 432 навчальної групи НАДПСУ, коментує: “Вочевидь, що неможливо одразу досягнути найвищих посад і дуже швидко отримати кар'єрне зростання. Для цього неодмінно треба багато працювати”.

Фото Олександри Вакух

На підтвердження своїх слів Олександра демонструє:

Фото грамот та сертифікату

Олександра Вакух була нагороджена з нагоди Дня студента за старанність, високі показники в навчанні й активну позицію в суспільному житті НАДПСУ від 17 листопада 2010 року; за активну участь у роботі наукового товариства НАДПСУ від 16 травня 2011 року; за активну участь у роботі наукового товариства кафедри англійської мови та перекладу НАДПСУ від 17 травня 2011 року; з нагоди Дня студента за значні успіхи в навчанні й активну позицію в суспільному житті НАДПСУ від 17 листопада 2011 року; за сумлінне виконання службових обов'язків і з нагоди Дня факультету іноземних мов НАДПСУ від 27 вересня 2012 року; за активну участь у науковій діяльності за підсумками 2011–2012 навчального року кафедри перекладу НАДПСУ.

Фото дипломів та медалі

Серед здобутків Олександри: Диплом призера I Інтернаціонального фестивалю по версії IAED в категорії Молодь Соло Дебют, Вільна програма; Диплом призера I Інтернаціонального фестивалю по версії IAED в категорії Дорослі Формейшн Любителі, Pro-Am; Диплом призера I Інтернаціонального фестивалю по версії IAED в категорії Дорослі Формейшн Любителі + учні Любителі, Pro-Am-табла; Диплом призера Ukrainian Dance Olympiad IDO WORLD CUP BELLY DANCE 2011; Диплом призера Всеукраїнського конкурсу творів на тему “Хто для мене Іван Мазепа?”; сертифікат учасника Міжвузівської наукової студентської конференції “Розвиток студентської науки” від 12 квітня 2012 року.

Олександра брала участь у I Міжрегіональній науково-практичній конференції студентів “Актуальні проблеми германських та слов'янських мов” 16 лютого 2012 року (м. Миколаїв); Міжвузівській студентській конференції

“Розвиток студентської науки” 12 квітня 2012 року (м. Ірпінь); 11-th Interuniversity Scientific Conference for Students “The Development of Social and Economic Systems in the Context of European Integration Processes”, April 5, 2012 (Irpin).

Фото програм і збірників тез конференцій

Олександра зазначає: “На сьогоднішній день молодь залишається рушійною силою, яка може кардинально вплинути на суспільне життя, визначати нові пріоритети та тенденції економічного і соціального розвитку. На мою думку, молодь виступає тим рушієм, що формує майбутнє країни. Безумовно, що людина у віці 18–25 років, енергійна, свідомо, сильна духом, нестримно жадає зробити хоча б щось цінне для суспільства та держави, думаючи не лише про себе, а й про майбутні покоління. Участь у різних молодіжних рухах є невід’ємною частиною мого життя. Мені подобається відкривати для себе все більше нового та допомагати іншим людям. На мою думку, молодь дійсно відіграє важливу роль у розвитку суспільства. Приміром, в Україні з’являється все більше молодіжних організацій, які залучають до співпраці студентську молодь. Україна має нині найсильніший з усіх країн СНД молодіжний рух. Я переконана, ми готові до перетворень. Нас більшість і у наших руках майбутнє”.

Сім’я на третьому місці – 18,9 % від загальної кількості опитаних; кохання – 13,5 %; друзі – 13,5 %; здоров’я – 10,8 %; кар’єра – 10,8 %; щастя – 8,2 %; саморозвиток – 5,4 %; віра – 2,7 %; доброзичливість – 2,7 %; творча реалізація – 2,7 %; подорожі – 2,7 %; мир – 2,7 %; стабільність – 2,7 %; радість – 2,7 %.

Велике значення для сучасного студентства мають друзі. Переважна більшість респондентів вказує на необхідність підтримки, взаєморозуміння та товариськості.

Фото студентів-учасників опитування

Результати аналізу змісту анкетування, інтерв'ю і співбесід надали можливість визначити, що:

89,2 % респондентів від загальної кількості опитаних включили до “Ієрархії цінностей” сім'ю;

81,1 % респондентів включили до “Ієрархії цінностей” здоров'я;

56,8 % респондентів включили до “Ієрархії цінностей” кар'єру.

Водночас, несподівано побожною виявилась студентська громада: 89,2 % респондентів відвідують церкву. Разом із тим студентська молодь виявила патріотичне налаштування: 72,9 % респондентів пишаються Україною. Студенти були достатньо відвертими: 64,9 % респондентів вживають брудну лайку. На жаль, але кожен п'ятий студент має бажання залишити батьківщину: 21,6 % респондентів планують виїхати за кордон назавжди. Це чималий відсоток. Разом з тим, йдеться лише про частину студентської молоді.

Висновки. Таким чином, результати анкетування, інтерв'ю та співбесід, що були здійснені впродовж вересня-грудня 2012 року серед студентської молоді у НАДПСУ свідчать, що студентська молодь зорієнтована на кар'єрне зростання, сімейні цінності і здоровий спосіб життя. Отже, сучасний студент-життєлюб прагне бути кар'єристом із міцним здоров'ям та щасливою родиною.

Учасники анкетування, інтерв'ю і співбесід виявили щире віру, патріотизм та відвертість, що надало можливість отримати загалом позитивні результати.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Доцільним напрямком подальших розвідок є узагальнення досвіду науково-педагогічного складу інших вищих навчальних закладів України щодо вивчення ціннісно-світоглядних настанов сучасного студентства, а також розробка рекомендацій щодо проведення заходів, спрямованих на формування цінностей і світогляду студентської молоді.

Список використаної літератури

1. Вашкевич, В. М. Ціннісно-світоглядні настанови молоді в умовах соціально-історичних трансформацій / В. М. Вашкевич // Гілея. Науковий вісник : Збірник наукових праць. Випуск 31. Серія: Історичні, філософські, політичні науки / голов. ред. Вашкевич В. М. – К., 2010. – 448 с.

2. Франко, І. Одвертий лист до галицької української молоді / Іван Франко // Вибрані твори : в 3-х т. – [2-е вид., доп.]. – Дрогобич : Коло, 2005. – Т. 3 : Літературознавство, публіцистика. – 690 с.

3. Освітологія: витоки наукового напрямку : монографія (авторського колективу) / за ред. В. О. Огнев'юка ; авт. кол. : В. О. Огнев'юк, С. О. Сисоєва, Л. Л. Хоружа та ін. – К. : ВП "Едельвейс", 2012. – 336 с.

4. Струк, О. Українська мрія / О. Струк // Галицькі контракти. Діловий тижневик / голов. ред. Мойсеєнкова Я. – К., 2010. – Випуск 29–30. – 32 с.

Рецензент: доктор педагогічних наук, доцент Діденко О. В.

Стаття надійшла до редакції 26.02.2013.

Балашова Ю. В. Ценностно-мировоззренческие установки современного украинского студенчества

Актуализирована проблема ценностно-мировоззренческих установок современного украинского студенчества. Отражены результаты анкетирования, интервью и собеседований, которые были осуществлены в сентябре-декабре 2012 года со студенческой молодежью в Национальной академии Государственной пограничной службы Украины имени Богдана Хмельницкого. Очерчены ценностные ориентации студенчества, определена

иерархия ценностей и приоритеты студенческой молодежи, что подтверждено статистическим материалом.

Ключевые слова: *ценности, мировоззрение, студенческая молодежь.*

Balashova Y. V. Value and outlook set of modern Ukrainian students

The problem of value and outlook set of modern Ukrainian students has been explained. The results of questionnaire and interviews conducted in the period of September and December, 2012 among students of the National Academy of the State Border Guards Service of Ukraine named after Bohdan Khmelnytskyi. Value orientations of students have been outlined, hierarchy of values and priorities of students has been described based on the statistical materials.

Keywords: *values, outlook, students.*